

„AZ OKTATÁS ALAPVETŐ ÁLLAPOTA A STABILITÁS...”**CHRAPPÁN MAGDOLNA**

a Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézetének
főiskolai docense
chrappanm@gmail.com

...lassú változtatásokkal” (107. o.). Így szól az idézet, aminek az elejét címnek választottam *Gordon Győri János* legújabb, *Tanórákutató* című könyvét bemutatandó. A cím kissé félrevezető lehet, ahogyan minden kontextusából kiragadott gondolat az lehet. Fontos intelem azonban a szerző fenti megállapítása mindazoknak, akik hisznek csodamódszerek, csodareformok létezésében. A pedagógia gyakorlatát ismerők és művelők körében remélhetően kevesen vannak ilyenek, de ha igen, nekik szól ez a könyv. Meg azoknak, akik azt gondolják, csak nagyon kitartó, aprólékos munkával juthatunk előre. És szól azoknak is, akik nem tudnak ezekben a kérdésekben dönteni vagy azért, mert még nincs tapasztalatuk, vagy azért, mert már nagyon is sok van. *Gordon Győri János* legújabb könyve egy olyan, eredetileg japán módszert mutat be, amelyért nagyon könnyű lelkesedni, magával ragadja az olvasót annak kézenfekvő logikája, látszólag könnyű megvalósíthatósága. Belegondolva persze abba, hogy milyen is lehet szó szerint követni egy mások által kidolgozott óratervet, milyen lehet nem improvizálni egy tanítási órán, és milyen lehet aztán (meg előtte is) a produktumot ízekre szedni, majd esetleg átdolgozás után újra megtartani ugyanazt az órát, befejezésül pedig mindezt zárótanulmány formájában nyilvánosságra hozni. Nos, az olvasói hevület ekkor kicsit alábbhagy. Azonban csak átmenetileg. A szerző tökéletes professzionalizmussal vezeti az olvasó gondolatait, nem elidegenítve a szokásainkkal, kultúránkkal szinte ellentétes pedagógusi szemlélettől. Csalogat bennünket tovább, és követjük, bízva abban, hogy érdemes. Nem is csalódunk. A könyv igazi pedagógiai élmény, többszöri olvasás után arra is rájövünk, miért.

A tárgyilagos elemzés a műről először azt jegyzi meg, hogy a Gondolat Kiadó és az ELTE PPK Neveléstudományi Intézete közös sorozatának, az Oktatásmódszertani Kiskönyvtárnak a kilencedik kötete. Magán hordozza mindazon jegyeket, amelyek a sorozat koncepciójából következnek: tanárok, oktatók, hallgatók számára gyakorlatközeli problémák, kérdések átfogó, lényegre törő bemutatása, amelyek így többnyire bonyolult transzferek nélkül alkalmazhatók az oktatási gyakorlatban. A *Tanórákutató* kicsit el is tér azonban sorozatbeli társaitól: olyan témát mutat be, amelynek az elterjedtsége, de még az ismertsége is csekély, magyar viszonylatban mindenképp. Pusztán ebből következően is alapmű a kötet, a tanóráku-

tatás módszerének első magyar nyelvű összefoglalása. Születtek már a témáról tanulmányok, többnyire szintén *Gordon Győri János* tollából, ám ez a könyv tulajdonképpen a szerző elmúlt években szerzett saját tapasztalatainak, kutatásainak szintézise.

Rögtön az első fejezet második bekezdésében megtaláljuk a definíciót: „A tanórákatatás a tanárok kollaborációján, kezdeményező együttműködésén nyugvó, szorosan az iskolai, órai tevékenységhez kötődő *pedagógiai és módszertani fejlesztő módszer*.” (9. o.) A kötet egészére jellemző ez a világos, egyértelmű megfogalmazás, a fogalmi biztonság és a szövegalkotás tisztasága. Ezzel a stílussal sokkal hatékonyabban érhető el az a cél, hogy minél szélesebb körben, minél közérthetőbben megismerjék a tanórákatatás módszerét és kultúráját.

Az első két fejezet rövid áttekintést ad a tanórákatatás történetéről, és megvalósításáról. A mindössze 12 oldalnyi két fejezet legfontosabb funkciója egyrészt az, hogy beágyazza a tanórákatatást abba a társadalmi kontextusba, amelyben természetes, hogy a tanárok együttműködnek, ahol időt, energiát nem sajnálva a tökéletességig igyekeznek minden apró mozzanatot csiszolni; másrészt két, áttekintő ábrával szemlélteti a tanórákatatás folyamatát. A szerző szerint, „A tanórákatatás tevékenységsorának lépéseit egy ciklikus folyamat lépéseiként lehet felfogni [...]: 1. egy tanári munkacsoport létrehozása, a pedagógiai célok kidolgozása; 2. egy konkrét tanítási óra eltervezése az adott pedagógiai cél jegyében (az ilyen órák neve: kutatási óra); 3. az óra megtartása, megfigyelése, megvitatása; 4. szükség esetén az óra újratervezése és ismételt megtartása; 5. a tanulságok összegzése és rögzítése, illetve szükség esetén egy újabb óra eltervezése és kivitelezése, s az így levonható tanulságok végső megbeszélése és rögzítése.” (17. o.) Hangsúlyozza, hogy – más módszerekhez hasonlóan ezt is csak javaslatnak kell tekinteni, hiszen „olyan megközelítésmódról van szó, amely nem kívánja önmagáról azt állítani, hogy feltétlenül és minden körülmények közepette hatékonyan működik [...] de azt igen, hogy megfelelő körülmények megléte vagy kialakítása esetén az órákatatás módszere hatékonyan működhet.” (11. o.) A módszer alkalmazásának e felfogása végigvonul a további fejezeteken is, aminek az egyik legfőbb oka az, hogy a módszer a mi fogalmaink szerint rendkívül akkurátus, feszes lépések szerint működik. „Az órákatatás egész processzusát érdemes úgy fölfogni, mint szakmai protokollt; vagyis érdemes minden flexibilitásával együtt is olyan, határozottan szabályozott tevékenységsort látni benne, amelyben az egyes elemeknek és az elemek egymáshoz kapcsolódásának sorrendi és egyéb vonatkozásokban is megvan a maguk értelme, jelentése, funkciói.” (16. o.) Ezt már a harmadik fejezet elején olvashatjuk, amely a mű legnagyobb szerkezeti egysége. Ez szól a tulajdonképpeni tanórákatatásról. A harmadik fejezet a mű legerősebben strukturált része, öt alfejezetet, azokon belül pedig összesen negyvenhat (!) szövegszintet tartalmaz. Ez az aprólékos tagoltság kiválóan átláthatóvá, plasztikussá és barátságossá teszi a mondanivalót. A szövegtagolásnak ezen túl didaktikai feladata is van: ebben a fejezetben ismerjük

meg a tematikus csomópontokat, a tanórákutatás legfontosabb paramétereit, amelyek a későbbi fejezetekben újra meg újra visszaköszönek, más-más elemzési szempontok, kutatási, alkalmazási kontextusok szerint. *Gordon Győri János* ebben a fejezetben aprólékosan vezeti végig az olvasót a tanórákutatáson, kitérve még olyan marginálisnak tűnő elemekre, mint hogy hová álljanak az órán részt vevő megfigyelők (Japánban minden látogató áll az órákon), vagy mikor érdemes a vendégeknek ételt-italt felszolgálni. Látszólag megmosolyogtató részletek ezek, de a rendezvényszervezésben járatos olvasók tudják, hogy ezek mennyire fontos elemei a mégoly erős szakmai tartalmú alkalmaknak is. Ehhez hasonló felbontású leírás szól a pedagógiai folyamatokról is, szinte receptszerűen. Miközben a tanórákutatás folyamatelemei sorban követik egymást, a szerző folyamatosan értelmezi, magyarázza az egyes elemeket, összeveti a japán pedagógusszemléletet a mi viszonyainkkal. Ez a párhuzamos narráció segíti az olvasót a folyamat megértésében, sőt, interiorizációjában is.

A további fejezetekben az általánosítható pedagógiai tanulságokról, a különféle implementációs feltételrendszerekről, a sikeres alkalmazás esélyeiről szólnak. A negyedik fejezet az eredeti japán koncepció hongkongi/svéd és kínai változatát mutatja be. (Az előbbi egy magyar származású kutató, *Ference Marton* nevéhez fűződő tanulmányi modellre épül.) Megismerhetjük a fenomenográfia fogalmát és a variációs elméletet, amelyek elgondolkodtatnak, s azt a kérdést is felvetik, hogy vajon miért nem evidensek a benne foglaltak minden gyakorló pedagógus számára? Eszerint ugyanis a tanítási-tanulási folyamat során két fontos kiindulási pont van: 1. a tanulók tanulásmódjának megértése, 2. megérteni, mi az a tanár felfogásmódjában, ami akadályozza az első pont megvalósulását és azt, hogy a tanítási helyzeteket megfelelően oldja meg. Marton szerint a fejlesztés csak konkrét tantárgyi-tanórai szituációkból kiindulva lehetséges, szemben az eredeti japán koncepcióval, amely megengedi, hogy a tanórákutatás során általánosabb pedagógiai problémákat is kutatási témává tegyenek (például, miképpen lehetne a gimnazisták magyartanításában a csoportmunkát hatékonyabban alkalmazni, vagy miképpen tudnánk elérni, hogy a diákjaink valóban élvezzék a kémiaórákat és tanuljanak is rajta [44.o.]). A kutatási tapasztalatok azt mutatják, hogy ez mindegyik tanulónak, de leginkább a gyengébben teljesítő diákoknak hasznos. E fejezetben fogalmazódik meg, hogy a döntéshozók csak a méréssel alátámasztott kutatási eredményeket tekintik tudományosnak, s kevésbé értékelik a pedagógusi tevékenységkutatásokat, és az ebből kinövő attitűd-, nézet-, metodikaikultúra-fejlesztéseket. Nem megnyugtató, hogy a mérésfetizmus (ha mégoly érthető is bizonyos esetekben) nemcsak magyar sajátosság. Az ötödik fejezet – címében is jelzetten – a tanórákutatás céljaival és hasznával foglalkozik. Az első részben a szerző az általa alapműnek tekintett könyv (*Stigler – Hiebert, 1999.*) alapján szedi pontokba a tanórákutatás hatékonyságát megalapozó szakmai elveket és a sikeres működés feltételrendszerét: a modell alapja a hosszú távú, folyamatos fejlesztés; az, hogy diákokra, a konkrét tanulási tevékenységre fókuszál; a

pedagógiai munka direkt fejlesztése konkrét tanítási kontextusba ágyazva történik; kezdeményező tanári együttműködésen alapszik; a módszer egyik legfontosabb haszna, hogy a szakmai kompetencia érzését biztosítja a részt vevő tanároknak. A fejezet második részében a tanórákutató tanárképzésben és -továbbképzésben betöltött lehetséges szerepéről olvashatunk. Tökéletesen érezhető a több mint 30 oldalas szakaszban, ahogyan kiteljesedik és ötvöződik a szerző kutatói, tanárképzési és gyakorló középiskolai tanári tapasztalata, tudása. Kikristályosodott, rendkívül meggyőző erejű, és már mondanunk sem kell, precízen strukturált gondolatfolyamot olvashatunk.

A bevezetés és folyamatos működtetés kérdéseivel foglalkozó hatodik fejezet a tanórákutató korábban bemutatott, dúsan elágazó folyamatának esszenciáját tartalmazza, miközben két új elemet még ideemel a szerző. Az egyik a szervezetelméletből származó modell, a *tanuló szervezet* iskolákra vonatkozó rövid gondolata, ami a szervezeti tagok, esetünkben a pedagógusok állandó és elengedhetetlen együttműködését hivatott alátámasztani. A második új elem az, hogy a tanórákutatóhoz megfelelően színvonalas curriculumra van szükség. Ez pedig nagyon fontos feltétel, amely mindenkit „kijózanít”, aki azt gondolná, hogy a tanórákutató eddig megismert módszere minden tanítással kapcsolatos problémát megold. Ha jobban belegondolunk, nem is meglepő ez, hiszen a tanórákutató deklaráltan, a szerző által is folyamatosan hangsúlyozottan metodikai problémamegoldó és fejlesztő módszer. Csak azt követően működik, ha elkészültek a megfelelő minőségű tantervek.

Az utolsó, hetedik fejezet a hazai implementációs lehetőségek elemeit veszi sorra: intézmények, szakmai szervezetek, technikai eszközök, időbefektetés, tanári kollaboráció, kutatási óra, külső szakértők, komplex óravázlat, záró összegezés, valamint egy rövidke alfejezet szól a hazai példákról, amelyek sora biztosan gyarapodni fog a könyv megjelenését követően.

Gordon Győri János olyan mintaszerű pedagógiai művet alkotott, amely nemcsak kutatási ízelítőt, szakirodalmi áttekintést (81 tételes bibliográfia) nyújt, hanem tökéletesen betölti a tanárképzési, -továbbképzési tankönyv funkcióját is, arányos szerkezeti tagolással, érthető, világos nyelvezettel, tudatos redundanciával, amely mégis mindig előrelendíti az olvasó gondolatait, és észrevétlenül meg is tanítja a témáról szóló ismereteket. Ahogyan az egy kiváló könyvhöz és egy kiváló tanárhoz illik.

|| Gordon Győri János (2009): *Tanórákutató*. Oktatás-módszertani Kiskönyvtár IX. Gondolat Kiadó – ELTE PPK Neveléstudományi Intézet, Budapest, 199 oldal

Irodalom

Stigler, J. W. – Hiebert, J. (1999): *The teaching gap: Best ideas from the world's teachers for improving education in the classroom*. Free Press, New York.